

SİVİL GLOBAL PROGRAMI | SEKTÖREL DİPLOMASİ KANALLARI

SU DİPLOMASİSİ ÇALIŞTAYI

SONUÇ RAPORU

TASAM (Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi) tarafından yüksek katılım ve yüksek başarı ile gerçekleştirilen “Global Sivil Diplomasi İnşası Zirvesi **SİVİL GLOBAL 2016**” kapsamındaki “Sektörel Diplomasi Kanalları” altında **22 Nisan 2016** tarihinde **İstanbul**’da yapılan “**Su Diplomasisi Çalıştayı**”; Zirve’nin “**Potansiyelin Keşfi: Kapasite Yönetimi ve Derinleşme**” olarak belirlenen ana temasına hizmet edecek şekilde, uluslararası alanda işbirliği imkânlarının proaktif yaklaşımlarla geliştirilmesine çok yönlü faydalar ve önemli katkılar sunmak üzere oldukça verimli geçmiştir. İlgili uzmanlar, yetkililer, akademisyenler ve STK yöneticilerinin katılımı ile icra edilen Çalıştay’da öne çıkan tespit ve değerlendirmeler özetle aşağıda derlenmiştir:

1. Su diplomasisi; ırmak, göl ya da yeraltı yatağı gibi farklı ülkelerce kullanılan ya da kullanılmak istenen tatlı su kaynakları ile kurulan ilgili temaslar anlamına gelmektedir. Bir su havzasının sınırları mühendisler, su uzmanları ve ekonomistlerce belirlenmektedir. Siyasetçiler, diplomatlar ve hukukçular su varlığının paylaşımı üzerine müzakereler yapmaktadır. Su diplomasisi yaklaşımı su problemlerini teşhis ederek, müdahale noktalarını belirlemekte; farklı bakış açılarını, değerleri, belirsizlikleri, değişen ve çatışan ihtiyaçları göz önünde bulundurarak kalıcı çözümler önermektedir. Su diplomasisi karmaşık uluslararası alanda ortaya çıkan karmaşık su problemlerine çözüm üretmeye çalışmaktadır.
2. Su, insan için hava gibi vazgeçilmez bir unsurdur. Hayatın kaynağı ve medeniyetin başlangıcında su bulunmaktadır. Dünya var olduğundan beri su tüm canlılar için temel kaynaktır. Felsefenin başlangıcında su varlığın özü olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde suyun önemi başka bağlamlarda anlam kazanmıştır ve önemi gittikçe artmaktadır.
3. Su ile bağlantılı olan kavramlar ve konular; doğal ve beşeri olarak iki başlığa ayrılabilir. Suyla ilgili doğal unsurlar; su, kimyasal bileşimi, suların kaynağı, hidrolojik döngü, dünya su potansiyeli, yeraltı suları, kaynaklar, akarsular, göller, okyanuslar ve denizlere olarak özetlenebilir. Beşeri unsurları ise; gelecek perspektifleri, değerlendirmeler, bizi bekleyen fırsatlar, sorunlar, tehditler ve nihayetinde uluslararası su politikaları ve burada meydana gelen değişimler olarak değerlendirilebilmektedir.

4. Su diplomasisi farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı nehir kenarında bulunan ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için anlaşmazlık ya da işbirliği kanatlarında yürütülen temaslar olmuştur. Anlaşmazlıkların düzeyine bağlı olarak bu temaslar müzakere, arabuluculuk, tarafsız inceleme/araştırma, uzlaştırma şeklinde olabilir. Çatışma aşamasında müdahale ve muhakeme şeklini almakta, işbirliği tarafında ise ekonomik işbirliği, bilimsel işbirliği, ortak enstitüler, uluslararası anlaşmalar ve nihai aşamada bölgesel entegrasyon gibi adımlar atılmaktadır.
5. Farklı ülkelerce paylaşılan bir su kaynağında paydaş olmayan aktörler de üçüncü taraf olarak su diplomasisi faaliyetlerinde yer alabilmektedir. Üçüncü taraf aktör bir ülke ya da (Dünya Bankası gibi) uluslararası bir örgüt olabilmektedir. Küresel ve bölgesel düzeyde aktörler uluslararası su hukukunun gelişmesine ya da sağlıklı içme suyu tedariki, sel kontrolü, sulama, hidroelektrik üretimi gibi projelere finansal ve teknik destek sağlayabilmektedir ve bu şekilde su diplomasisi aktörleri hâline gelerek çatışmaları önleme ve çözme imkânı bulabilmektedirler.
6. Su konusu insan odaklı olarak düşünülmektedir. Ancak tüm canlılar dünyanın suya ihtiyacı bulunmaktadır. İnsan su hakkında düşündüğünde aklına hemen su içme ihtiyacı gelse de çok çeşitli alanlarda su ve su kaynakları kullanılmaktadır: Bunlar arasında endüstri, spor, jeotermal kaynaklardaki tıp turizmi, din turizmi bulunmaktadır.
7. Suya dair politikalar üretmek için ilk önce su kaynaklarının neler olduğuna, türlerine, su döngüsüne, su tiplerine ve su hakkındaki bilgilere hâkim olunmalıdır.
8. İnsanlar on sene öncesine kadar yer kabuğu üzerine araştırmalara yoğunlaşmış, madenler yer kabuğundan çıkarılmış ve savaşlar karalardaki kaynaklar için yapılmıştır. Hâlbuki karalar dünyanın dörtte birini oluşturmaktadır. Dünyanın dörtte üçünü oluşturan denizler hâlen bakir denebilecek durumdadır.
9. Su problemleri; küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve küresel nüfus artışı gibi faktörler nedeniyle jeopolitik bir soruna dönüşmüştür. Bazı tahmin ve yorumlara göre su 20. yüzyılda petrol gibi stratejik hammaddelerin çatışmalarda oynadığı rolü, hatta daha fazlasını, önümüzdeki dönemlerde oynamaya aday stratejik bir servet hâline gelmiştir. Dünyada birden fazla devletin taraf olduğu 260'tan fazla ırmak/göl/havza bulunmaktadır ve su kaynakları üzerinde şekillenen gerilim noktalarının çatışmaya dönüşme riski son derece yüksektir.

10. Su kaynaklarının yönetiminde ortaya çıkan belli başlı problemlerin çözümünde saf bilimsel/mühendislik yaklaşımlara yönelik talepler doyum noktasına ulaşmıştır ve yeni yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Henüz çözümlenememiş fakat baskı oluşturan pek çok su sorununa uygun, uzun vadeli çözümler geliştirebilmek için bilimsel ve mühendislikle ilgili faaliyetlere ek olarak sosyal ve siyasi çözümleri de nazar-ı itibara alan yeni yaklaşımlar geliştirilmesi kaçınılmaz bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Su sorunları doğa ile ilgili, sosyal ve siyasi alanların aynı anda göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir.
11. Tatlı sular dünyadaki suyun %2,5'ini oluşturur ve bunların %70'i buzullardadır yani kullanılamaz hâdedir. Yeraltı sularına ulaşmak da günden güne zorlaşmaktadır. Nehirler, akarsular ve sair kaynaklar da dünya nüfusu için çok kısıtlı kaynaklardır. Ayrıca iklim koşullarından dolayı var olan bu kısıtlı tatlı suyun dağılımı da her bölgede aynı değildir.
12. Kuraklığın hâkim olduğu yerlerde ve savaş bölgelerinde susuzluktan kaynaklanan sağlık problemleri had safhadadır. Su kaynaklarının ıslah edilmeyişi, kanalizasyona karışması bunun en büyük sebeplerinden biridir.
13. Son 150 yılda insan nüfusu artmıştır. İnsanların yoğunlukla yaşadığı bölgelere su sağlamak, zaman ilerledikçe nüfusun daha da artması ve su kaynaklarının azalmasından dolayı daha da zorlaşacaktır.
14. İçinde bulunduğumuz postglasyal dönemde buzullar sürekli erimektedir. Buna bağlı olarak da su seviyesinin gittikçe yükselmesi beklenmektedir. Dengesiz hava şartları ve suyun sanayi, nükleer santraller, madenler dolayısıyla birçok bölgede kuraklık baş göstermektedir. Bazı bölgelerde ise su taşkınları meydana gelmektedir.
15. Suyla ilgili problemlerin önüne geçmek için küresel çevre ve su düzenlemesi yapmak gerekmektedir.
16. Artık egemenlik sahasının genişlemesi okyanuslar ve denizler üzerinde olmaktadır. Daha büyük ve daha çok gemisi olan, hâkimiyetini o oranda genişletecektir. Maden arama çalışmaları için de deniz sınırlarını olabildiğince ileriye taşımak gereklidir.
17. Su kimi zaman bir savaş sebebi ve silah olabilirken kimi zaman da barış sebebi hâline gelebilmektedir. Su konusunun diplomasiyle ilişkili olduğu temel noktalardan birisi burasıdır.

18. Türkiye gelecek için önlemler almazsa su fakiri ülkeler arasına girerek kıtlık, susuzluk ve birçok problem baş gösterecektir.
19. AR-GE çalışmalarına ağırlık verilmesi büyük önem taşımaktadır. Şu anda yapılmakta olan projeler yeni dünyaya göre yeniden yorumlanmalı ve sürdürülebilirlik sağlanmalıdır. Böyle bir konuda fayda sağlamak ve verim elde etmek için yapılması gereken, AR-GE çalışmalarına olabildiğince önem göstermektir.
20. Su sorunlarının çözümünde başta düşünce kuruluşları olmak üzere çok farklı alanlardan sivil toplum örgütleri de ikinci kanal diplomasinin bir parçası olarak önemli roller üstlenebilmektedir. Su ile ilgili ikinci kanal diplomasisi faaliyetlerine tarafların resmî temsilcileri de, etkinliğin sivil niteliğini ortadan kaldırmayacak şekilde katılabilirler.
21. Su diplomasisi bağlamında öncelikle diplomatları ve akademisyenleri buluşturan etkinlikler düzenlenmesi, su enstitüleri kurulması, hükümet dışı örgütlenmeler ve sivil toplum örgütleri ile ilişkilerin geliştirilmesi, belli başlı su sorunları ile ilgili özel komisyonların kurulması gibi ilke ve faaliyetlere öncelik verilmesi gerekmektedir. Su diplomasisinin Türkiye özelinde tanımlanması, mevcut ve ihtiyaç duyulan envanterin çıkarılması; bölgesel ve küresel alanda Türkiye'nin rolünü oynamasına temel teşkil edecektir.

22 Nisan 2016, İstanbul